

Open Access
Otwarty dostęp

Open Acces

Otwarty dostęp do treści naukowych zakłada:

- swobodny dostęp w internecie,
- każdy użytkownik może je zapisywać na dysku komputera lub innym nośniku danych,
- kopiować,
- drukować,
- rozpowszechniać,
- swobodnie wyszukiwać,
- linkować ich treści,
- wykorzystywać je w jakikolwiek inny legalny sposób

bez finansowych, prawnych czy technicznych ograniczeń różnych od tych związanych z dostępem do internetu

Open Access - geneza

• **Budapeszteńska Inicjatywa Otwartego Dostępu 2002**

- po raz pierwszy użyto wtedy terminu „Open Access”,
- idea Open Access funkcjonowała w praktyce od końca lat 80. XX wieku,
- zebrano istniejące projekty, by zwiększyć zasięg ich oddziaływania,
- zaproponowano wspólne definicje,
- określono strategię wdrażania otwartego dostępu,
- uogólniono apel o otwarty dostęp do wszystkich dyscyplin naukowych,

Open Access - geneza

- **Deklaracja Berlińska w sprawie otwartego dostępu do wiedzy w naukach ścisłych i humanistyce 2003**
  - wiedza powszechnie dostępna w społeczeństwie
  - upowszechnianie wiedzy w oparciu o zasady wolnego dostępu muszą być wspierane
  - możliwość wykorzystania nieograniczonych źródeł wiedzy i dziedzictwa kulturowego, zaaprobowane przez społeczność naukową- definicja otwartego dostępu
  - wizja globalnej i dostępnej reprezentacji wiedzy, dostępna przez sieć stabilną, interaktywną i przejrzystą
  - zawartość sieci i oprogramowanie dostępne dla wszystkich i kompatybilne

Open Access geneza

- **OECD Declaration on Access to Research Data From Public Funding -2004**
- 34 państwa, w tym Polska, przyjęły deklarację dotyczącą bezpłatnego dostępu do danych uzyskiwanych dzięki środkom publicznym
- deklaracja wylicza korzyści wynikające ze swobodnego i darmowego dostępu do wiedzy
- określa podstawowe zasady, jakimi będzie się kierować, przy tworzeniu systemu przepływu informacji naukowej

Open Science – otwarta nauka

- Termin „**otwarta nauka**” pojawił się jako określenie inicjatyw Open Access , Open Data, mających na celu otwarcie nauki. Do tej kategorii można również zaliczyć takie inicjatywy jak blogi naukowe, fora dyskusyjne, propozycje różnych stopni jawności procesu recenzji artykułów, udostępnianie narzędzi badawczych (zwłaszcza oprogramowania) oraz inne działania związane z samą nauką lub komunikacją w środowisku naukowym.
- Otwarty dostęp do literatury

darmowy dostęp w Internecie, zezwalający użytkownikowi:

na czytanie, zapisywanie, kopiowanie, dystrybucję, wydruk, przeszukiwanie, odniesienie do pełnego tekstu tych artykułów, ich indeksowanie, przekazywanie jako danych wejściowych dla oprogramowania komputerowego lub jakiegokolwiek inne dozwolone prawnie ich wykorzystanie, bez finansowych, prawnych lub technicznych ograniczeń, innych niż te związane z samym dostępem do Internetu.

Open Science – otwarta nauka

- Dostęp do narzędzi badawczych potrzebnych do powtórzenia badań, powinien być opisany w formatach cyfrowych i udostępniany według standardowych warunków użytkowania lub umów, wraz z infrastrukturą i zasobami, przy **zachowaniu pełnego uznania dla naukowca, który stworzył te narzędzia.**

Udostępnienie danych z badań w domenie publicznej

- Wyniki badań, zestawy i bazy danych oraz protokoły powinny być dostępne w **domenie publicznej.**
- Status ten daje możliwość swobodnego rozpowszechniania, kopiowania, przeformowywania i integracji danych z badań w nowych eksperymentach, zapewniając, że gdy zostaną opracowane nowe technologie, naukowcy będą mogli je zastosować bez barier prawnych. **Zachowane przy tym powinny być, zgodnie z przyjętymi normami, takie tradycje naukowe, jak cytowanie, przypisanie oraz uznanie autorstwa.**

Inwestycja w otwartą cyberinfrastrukturę

- Dane naukowe powinny wpływać do otwartej, publicznej i rozszerzalnej infrastruktury,
- Stwarza możliwość przeszukiwania oraz wykorzystywania przez naukowców i płacące podatki społeczeństwo.
- Infrastruktura powinna być traktowana jako istotna dla dobra publicznego.

Open Access – otwarty dostęp

- **Zielona droga** lub samoarchiwizacja – polegająca na udostępnieniu swoich prac, również nierecenzowanych, w ogólnodostępnych repozytoriach.
- **Złota droga** lub czasopisma otwartego dostępu – polegająca na publikowaniu w recenzowanych czasopismach wydawanych zgodnie z wymaganiami otwartego dostępu.
- **Gratis Open Access** – darmowy dostęp – polegający na udostępnieniu pracy za darmo, ale zastrzegający wszelkie pozostałe prawa do publikacji.
- **Libre Open Access** – wolny dostęp – zastrzegający tylko część praw do publikacji, które są wymienione w definicji otwartego dostępu jako minimalne.
- Inicjatywa Budapeszteńska w zaleceniach poleca wykorzystanie otwartej licencji **CCBY** bądź równoważnej. Pozostałe licencje **CC** mogą być traktowane jako pośrednie między Gratis a Libre OA.

Open Data – otwarte dane

- **dostępne** – dane są osiągalne dla jak najszerszego grona użytkowników i mogą być wykorzystywane w dowolnych celach,
- **aktualne** – dane są udostępniane na tyle szybko, by nie traciły swojej wartości,
- **kompletne** – poszczególne zbiory danych publicznych są udostępniane w całości,
- **maszynowo odczytywalne** – dane są uporządkowane i mogą być przetwarzane automatycznie,
- **udostępnianie bez dyskryminacji** – dane są dostępne dla każdego, bez wymogu rejestracji,
- **Udostępnianie bez ograniczeń licencyjnych** – czyli mogą być wykorzystywane np. w celach biznesowych

Otwarte Zasoby Edukacyjne

Termin Otwarte Zasoby Edukacyjne (angielski termin Open Educational Resources – w skrócie OER) po raz pierwszy został użyty podczas *Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries* przy UNESCO w roku 2002

Otwarte Zasoby Edukacyjne

- Otwarte Zasoby Edukacyjne definiowane są najczęściej jako te materiały, które są publicznie dostępne w internecie (bez kontroli dostępu), opublikowane wraz z prawem do dalszego ich wykorzystania (zalecane jest stosowanie tzw. wolnych licencji) i rozwijane w otwarty sposób z możliwością udziału beneficjentów w procesie redakcyjnym.

Otwarte Zasoby Edukacyjne

- Otwarte Zasoby Edukacyjne to powszechnie dostępne
  - **podręczniki,**
  - **kursy,**
  - **scenariusze lekcji i inne,**
- udostępniane swobodnie, za darmo wraz z prawem do ich dalszego wykorzystywania i adaptacji.

Open Source – otwarte źródła

- **Open Source – (dosłownie otwarte źródła)** jest to odłam wolnego oprogramowania (*ang. free software*) – ruchu programistów i informatyków zaangażowanych w działania na rzecz swobodnego dostępu do oprogramowania przez ogół użytkowników. Ruch ten proponuje nazwę *open source software* jako alternatywną dla *free software*.

Wolna kultura

Idea, która przyświeca ruchowi wolnej kultury jest

- brak ograniczeń dla ludzkiej kreatywności,
- postulat redukcji obecnych praw autorskich jako zbyt restrykcyjnych,
- alternatywą dla terminu „wszystkie prawa zastrzeżone” ma być częściowe ich ograniczenie,
- zbiór licencji Creative Commons wykorzystywanych również przez ruch OA,